

El règim de Pretòria ha donat mostres de voluntat negociadora

Sud-àfrica i el dur camí de la llibertat

El viatge de Nelson Mandela als Estats Units haurà servit per a confirmar la seva innegable talla política i per a detectar les creixents dificultats amb què s'enfronta, a l'hora de mantenir la pressió necessària per a empènyer Pretòria a fer concessions reals.

Lentrevista amb el president George Bush, com també l'espectacular compareixença al Congrés dels Estats Units, han representat per al líder sud-africà un notable èxit d'imatge i de suport a les seves tesis sobre el manteniment de les sancions. Però en les crítiques d'alguns sectors influents de la societat nord-americana, com ara la comunitat jueva i els cubans exiliats —descontents pels elogis de Mandela, respectivament, a Iasser Arafat i Fidel Castro—, s'han detectat les primeres fissures en aquella aclamació quasi universal que havia seguit l'alliberament de l'home llegendari.

No serà fàcil, en el futur, mantenir les sancions occidentals contra el règim de Pretòria, quan aquest ha donat mostres evidents de voluntat negociadora, en legalitzar l'ANC, aixecar l'estat d'excepció, renunciar a la censura de premsa, i començar a desmantellar l'aparell legal de l'*apartheid*. La segregació en els àmbits públics, una de les mesures més impopulars del petit *apartheid*, i la llei d'àrees de grups, un dels fonaments principals del desenvolupament per separat, comencen a passar a la dissortada història de la República Sud-africana. En vista dels progressos, la mateixa Comunitat Europea no s'ha pogut negar a rebre el president sud-africà De Klerk a la majoria dels estats membres, i ha superat un cert trèngol per mantenir les mesures sancionadores contra Pretòria.

L'ENIGMA MANDELA

La figura política del llegendari ex-presoner constitueix, sens dubte, un factor clau en el desenvolupament del procés. Des del seu alliberament, el dirigent, de vora 72 anys, ha mantingut el seu perfil d'estadista sense estat, i s'ha erigit en el símbol d'una nova Sud-àfrica que s'esforça per abandonar l'estatus de pària en el concert internacional. És evident que el món

occidental l'accepta com a tal, que el govern del Partit Nacional no pot ni vol prescindir-ne, i que els moviments d'oposició l'accepten com a interlocutor inqüestionable per a negociar el desmantellament de l'aparell institucional i legal racista.

Falta saber, però, fins a quin punt serà capaç de mantenir les expectatives. Mandela no podrà continuar advocant eternament per la intensificació de les sancions, sense renunciar a la lluita armada, i sense que l'ANC endolceixi ostensiblement el seu discurs combatiu, mentre el gabinet De Klerk vagi anunciant, l'una rere l'altra, mesures polítiques i publicitàries destinades a festejar les potències occidentals. Respecte a les sancions, el representant de l'ANC a Washington, Lindiwe Mabuza, ha explicat amb motiu de la visita de Mandela que "... no podem tancar el foc quan l'aigua està a punt de bullir". Però l'últim que vol la Casa Blanca o el número 10 de Downing Street és que l'ebullició acabi en vessament.

El mateix govern de Pretòria necessitarà alguna concessió per part de la militància anti-*apartheid*, si no vol veure's desbordat per una extrema dreta que, tot denunciant l'abandonisme de De Klerk i emparant-se en la demagògia tradicional del nacionalisme *afrikaner*, va guanyant adeptes entre l'electorat blanc. En paraules del president sud-africà, "quan estem al llindar de la negociació, cal que l'ANC deixi de vacil·lar".

L'aparent indecisió de Mandela arranca d'un altre component, probablement més determinant que els anteriors, i que té el seu origen en la peculiar evolució dels moviments d'oposició a Sud-àfrica durant els llargs anys d'il·legalitat. Com és sabut, i tal com s'ha pogut evidenciar en altres processos de transició, les forces clandestines pateixen, en brotar a la superfície, d'uns hàbits adquirits que dificulten la seva incorporació al fòrum —pragmàtic i relativament decebedor— de la conciliació política.

En el gruix de l'ANC, i encara més al si d'altres organitzacions com el Congrés Pa-

nafricà o el Partit Comunista de Sud-àfrica, es detecta un cert superàvit de banderes i símbols, i un cert dèficit d'esperit negociador o pactista. La marca de la presó i de la repressió és encara fresca, i naturalment costa seure a la mateixa taula amb els representants d'un règim que ha represaliat i castigat durant anys els activistes de la majoria negra. Una cosa és reconèixer la necessitat històrica d'un pacte i una altra de ben diferent és discutir-ho amb unes cares, uns noms i unes sigles tradicionalment associades a l'exclusivisme blanc i a la violència d'estat.

El discurs de la vindicació i de l'ètica ha estat una constant de la plana dirigent de l'ANC, i ha funcionat com a catalitzador de l'oposició durant prop de tres dècades. L'ascendència de Nelson Mandela ha partit, en bona part, de no acceptar cap condició prèvia a l'indult, i de la incorruptibilitat associada a la seva imatge. L'abandó de la lluita armada i de la campanya per les sancions s'ha condicionat, des de sempre, a la desaparició de l'*apartheid* i a l'acceptació, per part del règim sud-africà, dels principis bàsics expressats en la Carta de la Llibertat de 1955.

UNA OPOSICIÓ FRACTURADA

La primera pedra amb què ha ensopegat Nelson Mandela és a la seva pròpia família. Les tèrboles actuacions de la seva dona Winnie han acabat als tribunals, amb la condemna d'un guardaespalles personal per haver torturat (en presència de Winnie) i assassinat un activista adolescent a Soweto. L'incident, que no deixa de ser explicable del clima d'alienació i de violència que l'*apartheid* ha generat als *ghettos* negres, s'ha convertit en un estigma difícil de dissimular per al líder sud-africà.

Mentre no s'instauri un sistema plenament democràtic, l'ANC necessita demostrar el seu suport real amb la inscripció massiva de nous associats. També necessi-

Nelson Mandela ha aconseguit mantenir un perfil d'estadista sense estat.

ta que el consens entre els dirigents, i entre aquests i les bases, es mostri tan sòlid com sigui possible. L'ANC, fins ara, es componia de tres sectors principals, que han portat trajectòries paral·leles i que, a causa de les peculiars circumstàncies de la clandestinitat, han tingut poques ocasions de coexistir i de confrontar els seus raonaments.

En el sector més pròxim a Mandela, compost per vells quadres que s'han passat mitja vida a la presó, també hi han començat a aflorar les primeres divergències. Walter Sisulu, antic ideòleg de l'ANC, i sens dubte un dels personatges més fidels al màxim dirigent, va declarar amb motiu de l'aixecament de l'estat d'emergència que el govern havia aprovat una mesura a mitges, mentre que Mandela havia apuntat poc abans que es tractava d'una victòria per a tots els sud-africans, blancs i negres. El matís, als ulls dels observadors, no deixa de ser significatiu.

Però el problema més important es pot

presentar en el divorci entre la plana dirigent i les bases, obligades a evolucionar per separat durant molts anys, i per tant amb idees molt diferents del que ha de ser l'acció política. Bona part dels líders són intel·lectuals que passen dels setanta anys, i que encara tenen viu el record de la Sud-àfrica dels anys cinquanta i seixanta, on l'oposició bevia dels postulats de Gandhi i Martin Luther King.

Les bases, durant els darrers anys, s'han agrupat a l'entorn d'associacions de veïns, parròquies, escoles i sindicats, sota l'aixopluc de l'UDF i MDM —àmplies plataformes que han operat com a cobertura legal de l'ANC. La punta de llança del moviment, durant els darrers anys, l'han format amb joves de tretze, catorze i quinze anys, en la misèria i castigats per les humiliacions diàries del sistema. L'escolarització, a causa de les vagues i boicots, ha estat molt minsa, i la veritable cultura d'aquests joves ha estat i és la de la insurrecció.

L'amplitud del problema s'ha pogut detectar a la província del Natal, on l'enfrontament entre els seguidors del grup nacionalista zulú Inkatha i els simpatitzats de l'ANC ja porta cinc anys de guerra civil i milers de víctimes. Les crides de Nelson Mandela per la pau i el cessament del conflicte han estat desoïdes per tots dos bàndols. Els militants antiapartheid porten massa anys acusant Inkatha i el seu cap, Gatsha Buthelezi, de col·laboracionisme amb Pretòria i de foment a la política dels bantustans per a abandonar ara, de sobte, una lluita que els ha fet vessar molta sang.

Mandela i els seus correligionaris no deuen sentir cap enyorança pels llargs anys de presó. Però segur que alguna nit, abans d'anar a dormir, deuen fer-se creus de com és de difícil conduir la Sud-àfrica dels anys noranta cap a la llibertat.

Alfred Boch